

geret med henblik på trykningen, hvorfor læsningen generes af en del gentagelser og overlapninger, som ikke burde have været der. Men alligevel er denne norske historiebog en værdifuld kilde til indsigt for politologer, der er interesseret i den offentlige sektors organisatoriske udvikling.

Jørgen Grønnegård Christensen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Leif Lewin, *Votera eller förhandla? Om den svenska parlamentarismen*, Stockholm: Fritzes, 1996, 216 s.

Under et seminar på Hässelby Slott i 1994 om parlamentarismens udvikling i de nordiske lande redegjorde Leif Lewin for et igangværende forskningsprojekt om „Parlamentarismens problem“ i Sverige. De forskellige indlæg blev året efter udgivet i en lille publikation redigeret af Nils Stjernquist. Nu foreligger med ovennævnte bog Lewins undersøgelsesrapport fra projektet.

Bogen analyserer og diskuterer den parlamentariske udvikling ved benyttelse af de to neden for omtalte teoretiske perspektiver. Hovedvægten er lagt på empiriske analyser, men forfatteren giver også et bidrag til den normative diskussion om styrke og svagheder i den eksisterende parlamentariske praksis.

I det første af bogens fire kapitler præsenteres de to teoretiske hovedperspektiver i forbindelse med en interessant redegørelse for synspunkterne for og imod indførelsen af parlamentarisme i Sverige. Det viser sig nemlig, at synspunkterne på de to sider i debatten peger frem mod de to teorier, der også med udbytte kan an-

vendes i analyser af nutidige forhold. I begge tilfælde er der tale om rationalistisk teori. På den ene side taler Lewin om parlamentarismens klassiske teori, i Sverige oprindeligt især formuleret af Karl Staaff, på den anden side taler han om en forhandlingsteori, der oprindeligt i Sverige nærmest forfægtes af parlamentarismens modstandere.

Den klassiske teori eller doktrin bygger på ideen om, at et enigt flertalsparti besætter alle magtpositioner, medens taberen ikke opnår noget. Vinderen kan stemme (jf. termen „votera“ i titlen) sin politik igennem, medens taberens rolle er at opponere og at fremstå som regeringsalternativ ved det kommende valg. „Westminstermodellen“ kunne være et andet udtryk for denne tankegang, der knytter sig tæt til Anthony Downs' velkendte teori om parti- og koalitionsadfærd.

Forhandlingsteorien går ud fra, at vinderen ikke bestemmer alt og er især relevant, når der ikke på forhånd findes et fasttømret parlamentarisk flertal. Da bliver forhandlinger (jf. termen „förhandla“ i titlen) mellem partierne af væsentlig betydning for beslutningstagningen. Indførelsen af forholdstalsvalg, et større antal partier og mindretalsregeringer ændrede i så henseende forudsætningerne ganske afgørende. Oppositionspartierne kan også få noget.

Lewin undersøger den svenske styreform i det 20. århundrede ved hjælp af disse to modeller. Han antager, at ingen af dem fuldt og helt beskriver virkeligheden, men er dog, ikke overraskende, på forhånd temmelig kritisk over for den klassiske teoris empiriske relevans. På det normative plan stiller han sig mere åbent, jf. nedenfor.

I kapitlerne 2 og 3 foretages en række empiriske analyser inden for de nævnte teoretiske perspektiver. Systematikken er

geret med henblik på trykningen, hvorfor læsningen generes af en del gentagelser og overlappinger, som ikke burde have været der. Men alligevel er denne norske historiebog en værdifuld kilde til indsigt for politologer, der er interesseret i den offentlige sektors organisatoriske udvikling.

Jørgen Grønnegård Christensen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Leif Lewin, *Votera eller förhandla? Om den svenska parlamentarismen*, Stockholm: Fritzes, 1996, 216 s.

Under et seminar på Hässelby Slott i 1994 om parlamentarismens udvikling i de nordiske lande redegjorde Leif Lewin for et igangværende forskningsprojekt om „Parlamentarismens problem“ i Sverige. De forskellige indlæg blev året efter udgivet i en lille publikation redigeret af Nils Stjernquist. Nu foreligger med ovennævnte bog Lewins undersøgelsesrapport fra projektet.

Bogen analyserer og diskuterer den parlamentariske udvikling ved benyttelse af de to neden for omtalte teoretiske perspektiver. Hovedvægten er lagt på empiriske analyser, men forfatteren giver også et bidrag til den normative diskussion om styrke og svagheder i den eksisterende parlamentariske praksis.

I det første af bogens fire kapitler præsenteres de to teoretiske hovedperspektiver i forbindelse med en interessant redegørelse for synspunkterne for og imod indførelsen af parlamentarisme i Sverige. Det viser sig nemlig, at synspunkterne på de to sider i debatten peger frem mod de to teorier, der også med udbytte kan an-

vendes i analyser af nutidige forhold. I begge tilfælde er der tale om rationalistisk teori. På den ene side taler Lewin om parlamentarismens klassiske teori, i Sverige oprindeligt især formuleret af Karl Staaff, på den anden side taler han om en forhandlingsteori, der oprindeligt i Sverige nærmest forfægtes af parlamentarismens modstandere.

Den klassiske teori eller doktrin bygger på ideen om, at et enigt flertalsparti besætter alle magtpositioner, medens taberen ikke opnår noget. Vinderen kan stemme (jf. termen „votera“ i titlen) sin politik igennem, medens taberens rolle er at opponere og at fremstå som regeringsalternativ ved det kommende valg. „Westminstermodellen“ kunne være et andet udtryk for denne tankegang, der knytter sig tæt til Anthony Downs' velkendte teori om parti- og koalitionsadfærd.

Forhandlingsteorien går ud fra, at vinderen ikke bestemmer alt og er især relevant, når der ikke på forhånd findes et fasttømret parlamentarisk flertal. Da bliver forhandlinger (jf. termen „förhandla“ i titlen) mellem partierne af væsentlig betydning for beslutningstagningen. Indførelsen af forholdstalsvalg, et større antal partier og mindretalsregeringer ændrede i så henseende forudsætningerne ganske afgørende. Oppositionspartierne kan også få noget.

Lewin undersøger den svenske styreform i det 20. århundrede ved hjælp af disse to modeller. Han antager, at ingen af dem fuldt og helt beskriver virkeligheden, men er dog, ikke overraskende, på forhånd temmelig kritisk over for den klassiske teoris empiriske relevans. På det normative plan stiller han sig mere åbent, jf. nedenfor.

I kapitlerne 2 og 3 foretages en række empiriske analyser inden for de nævnte teoretiske perspektiver. Systematikken er

ganske enkel, vel endog ret elegant, idet hovedspørgsmålet i kapitel 2, „Att gripa makten“, vedrører regeringsdannelse, medens kapitel 3, „Att förlora makten“, angår regeringers ophør. I begge kapitler anskues problematikken fra en regerings side såvel som fra en oppositions side. Begge kapitler rummer også et afsnit om aktørernes overvejelser i relation til vælgerne og en evaluering af resultaterne. Den faste skabelon for de to kapitler gør det nemt for læseren at orientere sig i stoffet, lad så være at prisen for enkeltheden er, at der nogle steder må hugges en hæl og klippes en tå for at få pengene til at passe.

I kapitlet om regeringsdannelse gives en meget levende og udførlig fremstilling af de overvejelser, regeringsdannende og uden for regeringer stående aktører kan gøre sig, idet hele Sveriges parlamentariske historie indgår som empirisk materiale. Ikke helt uventet bliver konklusionen, at den klassiske teori ikke holder vand. Et étpartiflertal (af socialdemokrater) fandtes kun i en kort periode, og de flertalskoalitioner, der blev dannet, kunne som regel ikke holde sammen på grund af indre uenighed. I stedet er mindretalsregeringer af forskellig slags fremtrædende i billedet, hvilket netop gør, at også partier uden for regeringen kan opnå betydelig indflydelse via forhandlinger med en regering, der behøver stemmer for at kunne få forslag vedtaget. For at forstå svensk parlamentarisk praksis må man derfor anlægge et forhandlingsteoretisk perspektiv.

Kapitel 3 om regeringers afgang er ikke mindre interessant. Lewin yder her et bidrag til litteraturen på et område, der har fået betydelig opmærksomhed i de senere år. Ifølge Lewin afdør regeringer primært på grund af valgnederlag, intern uenighed eller afstemningsnederlag. Ana-

lysen rummer mange gode pointer. For eksempel er et valgnederlag ikke bare en mandatmæssig tilbagegang. Det afgørende er, om regeringen vurderer, at en stærkere koalition kan dannes efter det afholdte valg. Ligeledes er en tabt afstemning ikke nødvendigvis ensbetydende med regeringsafgang. Det afgørende er, om „smertegrænsen“ er overskredet.

I øvrigt behandler kapitel 3 et emne, som rækker langt videre end til regeringsafgang, idet Lewin også gerne vil kunne konkludere noget om regeringers „performance“. Lewin har ret i, at der her er et stort hul i litteratur og forskning, sikkert fordi regeringers præstationer er svære at måle empirisk. Det er ikke svært at opgøre regeringers levetid, og Lewin finder for eksempel selv, at svenske mindretalsregeringer i gennemsnit lever lige så længe som svenske flertalsregeringer. Sværere er det at måle, i hvilken grad regeringer er i stand til at realisere deres program. Ved hjælp af data publiceret af forskere i Lund kan man komme et lille stykke videre, idet de giver mulighed for at vurdere, i hvilken grad oppositionen ændrer i regeringens forslag. Men der er behov for at komme videre ad denne vej.

Bogen rummer en række andre konkrete problemstillinger i tilknytning til forskellige delemner. Som eksempel herpå kan nævnes interessante analyser af, hvordan valgenes vindere og tabere offentligt tolker deres gode eller dårlige valgresultat. Der er også gjort et forsøg på analyse af nye regeringers forhandlingsvillighed på basis af deres tiltrædelseserklæringer. Disse og andre interessante specialanalyser, herunder regnestykker og tolkningsbidrag, der trækker på valgundersøgelseres resultater vedrørende vælgeres præferenceorden med hensyn til partierne, skal ikke nærmere omtales her. Derimod kan der være grund til at

kommentere bogens afsluttende kapitel.

Forhandlingsteori(er) er ret populær(e) i Sverige, ikke mindst i Lund, hvis forskere i de seneste år har udgivet en række væsentlige bøger. Lewins nye bog kan på sin vis betragtes som et bidrag fra Uppsala til den litteratur, der findes på det forhandlingsteoretiske område. Som det vil være fremgået, må der i hvert fald en form for ikke-klassisk teori om parlamentarisme til for at muliggøre en forståelse af den parlamentariske praksis i Sverige. På det empiriske plan holder den klassiske teori (naturligvis) ikke. Men Lewin ønsker som antydnet også at inddrage den normative dimension i drøftelsen. Det er jo ikke sikkert, at den eksisterende er den bedste af alle verdener.

I bogens fjerde og sidste kapitel diskuterer Lewin konsekvenserne af forskellige måder, hvorpå der vælges og vrages regeringer. Diskussionen føres under de to overskrifter: „Værdet av opposition“ og „Værdet av samarbejde“. Under den første overskrift, der knytter sig til den klassiske teori, erklærer Lewin sig enig i, at det har en selvstændig værdi, at en regering kan holdes til regnskab over for vælgerne. Han synes også at være enig i, at flertalsvalg (formentlig med to dominerende partier til følge) giver de bedste muligheder for en sådan kontrol med det regerende parti. Men han finder det ingenlunde sikkert, at et sådant system også fremmer den demokratiske legitimitet. En ændring af valgsystemet kunne have betydelige skadevirkninger.

Under den anden overskrift, der knytter sig til forhandlingsteorien, fremhæves modsætningsvis, at forholdstalsvalg og parlamentarisk repræsentativitet fremmer legitimiteten. Etpartiregeringer og store koalitioner i sådanne systemer kan også føre en effektiv økonomisk politik, hvilket en „lille regering“ derimod ikke kan.

Normativt betragtet synes dette at implicere, at „små“ regeringer for så vidt ikke bør dannes.

Med visse forbehold fremtræder billedet af svensk politik på denne baggrund i ganske lyse farver. Af bogens sidste sider fremgår dog, at der kan være problemer i, at oppositionspartier ikke blot kritiserer og opponerer, men tillige i høj grad samarbejder med regeringen: „Om alla samarbetar för det i och för sig angelägna syftet att förbättra landets finanser - vem bär då egentligen ansvaret?“ (p. 199). Den klassiske teoris krav om ansvarlighed og holden til regnskab har, antydes det i bogens sidste sætning, fået fornyet styrke og aktualitet (for Sverige) på grund af EUs forhandlings- og beslutningsprocesser, der har drevet forhandlinger uden reelle muligheder for „ansvarsutkrævende“ fra vælgerens side til yderligheder.

Erik Damgaard
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Arne Kommisrud, *Stat, Nasjon, Imperium. Habsburgmonarkiet, Tsar-Russland og Sovjetunionen. Et historisk-sociologisk perspektiv*, Oslo: Spartacus Forlag, 1996, 384 s., NOK 248,00.

På side 341 konkluderer Arne Kommisrud, at det ikke var nationale modsætninger, der sprængte Sovjetunionen, men at det tværtimod var det politiske systems kollaps på grund af perestrojka- og glasnost-politikken, som udløste de nationale spændinger. Disse spændinger ser Kommisrud som fremkaldt af den topstyrede moderniseringsproces, der var det centrale indhold i den sovjetiske udviklingsmodel. Under Stalin medførte den stærke politi-